

Огляд основних змін у методології складання статистики зовнішнього сектору

Національний банк України розпочав публікацію статистики зовнішнього сектору (платіжного балансу, міжнародної інвестиційної позиції, зовнішнього боргу) відповідно до нових методологічних засад, викладених у 6-му виданні Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції. До цього складання статистики зовнішнього сектору базувалося на попередньому 5-му виданні Керівництва з платіжного балансу (далі – КПБ-5)

Нове 6-те видання Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції (далі – КПБ-6) було опубліковано МВФ на початку 2009 року¹. Зміни в методології були пов'язані з необхідністю врахування впливу глобалізаційних процесів, фінансових і технологічних інновацій, а також з усе більшою увагою до використання балансових даних в аналізі зовнішньої вразливості. Крім того, перегляд Керівництва відбувався паралельно з оновленням Статистичною комісією ООН “Системи національних рахунків” (нова версія якої була опублікована в 2008 році) з метою досягнення повнішої узгодженості різних галузей макроекономічної статистики.

Деякі країни вже публікують дані платіжного балансу відповідно до КПБ-6, а саме: Австралія, Індія, Корея, Сінгапур, Таїланд, Чилі, Білорусь, Росія, Казахстан, Вірменія, Боснія та Герцеговина тощо. Країни ЄС планують впровадження КПБ-6 у 2014 році. У серпні 2012 року МВФ розпочав публікацію статистики платіжного балансу в своїх базах даних міжнародної фінансової статистики (IFS) та статистичному щорічнику з платіжного балансу (BOPSY) у форматі КПБ-6.

В Україні підготовка до переходу на нову методологію розпочалася в 2009 році. Були внесені необхідні зміни до форм звітності, удосконалені діючі та впроваджені нові методики обрахунків, проведено перекласифікацію даних за окремими статтями.

Концептуальна основа методології КПБ-6 залишилася незмінною порівняно з КПБ-5, водночас відбулися зміни в назвах статей, презентації та підходах до формування окремих статей. Розглянемо суттєвіші зміни у платіжному балансі України внаслідок переходу до КПБ-6.

Зміни в презентації

Відповідно до КПБ-5 фінансовий та капітальний рахунки об'єднали в один – рахунок операцій з капіталом та фінансових операцій. Відповідно до КПБ-6 поєднуються поточний рахунок та рахунок операцій з капіталом. Сума їх сальдо є рахунком поточних і капітальних операцій. Оскільки платіжний баланс складається з використанням системи подвійного запису цей показник має дорівнювати сальдо фінансового рахунку (з урахуванням помилок і упушень).

За поточним рахунком та капітальним рахунком операції за кредитом і дебетом відображаються зі знаком “плюс” (відповідно до КПБ-5 операції за дебетом відображалися зі знаком “мінус”). Тому сальдові показники є різницею між кредитовими та дебетовими показниками (відповідно до КПБ-5 сальдо було сумою кредитових і дебетових показників). Змінено презентацію компонент фінансового рахунку. Відповідно до КПБ-5 збільшення активів реєструвалося зі знаком “мінус”, їх зменшення – зі знаком “плюс”. Відповідно до

¹ <http://www.imf.org/external/pubs/ft/bop/2007/bopman6.htm>

КПБ-6 знак демонструє збільшення або зменшення активів/зобов'язань за окремим інструментом. Тобто зміна зі знаком “плюс” зазначає збільшення активів чи зобов'язань, а зміна зі знаком “мінус” – зменшення активів чи зобов'язань. Зміну за кожним видом активів називають “чисте придбання активів” (різниця між придбанням активів та їх вибуттям), а зміну за кожним видом зобов'язань – “чистим прийняттям зобов'язань” (різниця між прийняттям нових зобов'язань і погашенням старих).

Відповідно до КПБ-6 сальдо за кожною категорією фінансового рахунку є різницею між чистим придбанням активів і чистим прийняттям зобов'язань (відповідно до КПБ-5 сальдо було сумою потоків за активами та зобов'язаннями).

Таблиця 1. Стандартна форма презентації платіжного балансу у 2012 році в двох форматах

	(млрд. дол. США)	
	КПБ-5	КПБ-6
Поточний рахунок	-14.3	-14.3
Рахунок операцій з капіталом та фінансових операцій	12.9	
Рахунок операцій з капіталом	0.0	0.0
Рахунок поточних і капітальних операцій		-14.3
Фінансовий рахунок	12.9	-12.9
Прямі інвестиції	6.6	-6.6
Портфельні інвестиції	4.7	-4.7
Інші інвестиції	-6.0	6.0
Резервні активи	7.6	-7.6
Помилки та упуцнення	1.4	1.4
Баланс	0.0	0.0

Сальдо за окремими категоріями фінансового рахунку та в цілому за фінансовим рахунком тепер матиме протилежний знак. Відповідно до КПБ-5 додатне сальдо зазначало перевищення припливу капіталу в країну над відпливом. Тепер у цьому випадку фінансовий рахунок буде від'ємним і демонструватиме перевищення обсягів чистого збільшення зобов'язань над чистим збільшенням активів. Сальдо зі знаком “плюс” означає, що економіка надає кошти іншому світу, тобто чисте збільшення активів перевищує чисте збільшення зобов'язань або країна здійснює погашення наявних зобов'язань (відповідно до КПБ-5 сальдо фінансового рахунку в цьому випадку було зі знаком “мінус”).

Зміни у класифікаціях (назвах)

Змінено назви інституціональних секторів:

“центральний банк” замість “сектору органів грошово-кредитного регулювання”;

“сектор депозитних корпорацій, крім центрального банку” замість “банківського сектору” (для скорочення використовуватиметься термін “банки”).

Змінено назви окремих статей:

у поточному рахунку “доходи” змінено на “первинні доходи”, а “поточні трансферти” – на “вторинні доходи”;

у портфельних інвестиціях фінансового рахунку “облігації та кредитні ноти” змінено на “довгострокові боргові цінні папери”, а “інструменти грошового ринку” – на “короткострокові боргові цінні папери”;

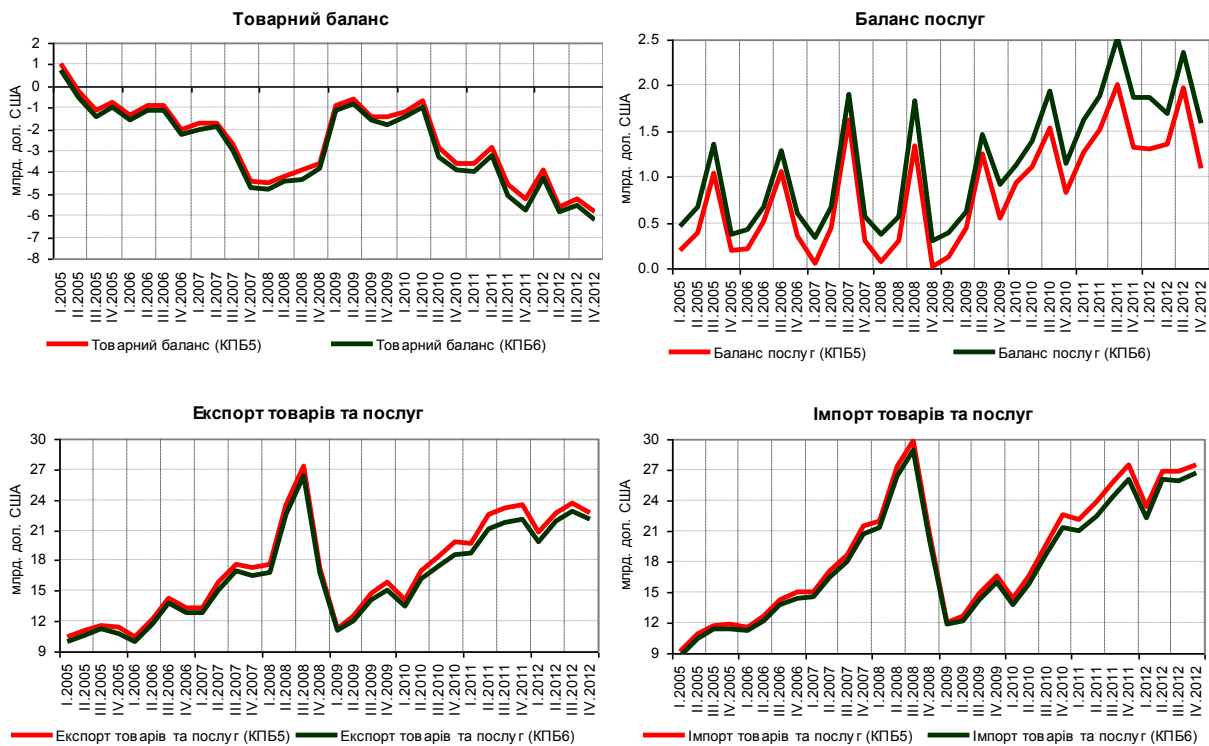
в інших інвестиціях фінансового рахунку “торгові кредити” змінено на “торгові кредити та аванси”.

Зміни в підходах до формування окремих статей

У поточному рахунку суттєвіше змінено підходи до відображення товарів для переробки. Відповідно до КПБ-5 вартість товарів для переробки враховувалася в експорті та імпорті товарів на валовій основі. Згідно з новою методологією вартість товарів для переробки та вартість готової продукції, виробленої з цих товарів, не включається до загальних обсягів експорту/імпорту товарів. Водночас у статті “послуги” відображається вартість послуг з переробки матеріальних ресурсів, що належать іншим сторонам.

В Україні послуги з переробки давальницької сировини є достатньо розповсюдженими в багатьох галузях, насамперед у нафтопереробній та легкій промисловості. Тому ця зміна в методології призводить до значного скорочення обсягів експорту та імпорту товарів, зокрема в 2012 році на 7.4% та 3.6% відповідно. Водночас експорт послуг збільшується на 11.5%. Отже, хоча сальдо зовнішньої торгівлі майже не змінюються, відбувається перерозподіл у бік погіршення товарного балансу та покращення балансу послуг.

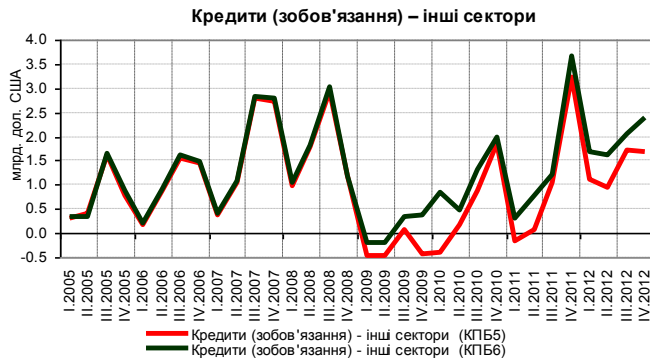
Графік 1. Вплив змін у методології на показники зовнішньої торгівлі

За фінансовим рахунком змінено підходи до відображення термінів погашення заборгованості та простроченої заборгованості. Відповідно до КПБ-6 за основним інструментом відображаються фактичні зміни в обсягах зовнішньої заборгованості, тоді як відповідно до КПБ-5 за початковим інструментом наводилися заплановані суми погашень, водночас накопичення та погашення простроченої заборгованості реєструвалося в статтях “Інші активи”/“Інші зобов’язання”.

Утворення значних обсягів простроченої заборгованості резидентів України в 2009 – 2012 роках відображалося з плюсом в “Інших зобов’язаннях”, тоді як за основним інструментом відбувалася певна “переоцінка” чистого відпливу капіталу.

Графік 2. Вплив змін у методології на зміну зобов'язань за кредитами інших секторів

Міжбанківські кредити були перенесені зі статті “Кредити” до статті “Валюта та депозити” (принципово різниці між кредитом і депозитом у випадку міжбанківських операцій немає). Відповідно значні обсяги залучень українськими банками міжбанківських кредитів у 2006 – 2008 роках та їх погашення в 2009 – 2012 роках тепер відображаються за статтею “Валюта та депозити”, а не “Кредити”.

Графік 3. Вплив змін у методології на зміну зобов'язань за кредитами та депозитами банків

